

**RAQAMLI DAVRDA INSON HUQUQLARI: SHAXSIY MA'LUMOTLAR
DAXLSIZLIGI VA SO'Z ERKINLIGI MUAMMOLARI"**

Zarmamat Kenjayev.

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti katta o'qituvchisi.

Tog'aymurodov Donyor.

Milliy talabasig'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi 2-bosqich talabasi.

Jalilov Ixtiyor G'aniyevich

Turon FA akademigi,

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti dotsenti,

Anotatsiya: Mazkur maqolada raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan hozirgi davrda inson huquqlarining ta'minlanishi masalalari tahlil qilinadi. Xususan, shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi va so'z erkinligi huquqlarining raqamli makondagi o'rni hamda ularni himoya qilish bilan bog'liq muammolar yoritiladi. Maqolada internet va ijtimoiy tarmoqlarning inson huquqlariga ta'siri, axborot xavfsizligini ta'minlash zarurati hamda davlat va jamiyat mas'uliyati masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari raqamli davrda inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ekaniniko'rsatadi.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, raqamli texnologiyalar, shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi, so'z erkinligi, axborot xavfsizligi, raqamli makon

Annotation This article analyzes the issues of ensuring human rights in the context of the rapid development of digital technologies. In particular, it examines the importance of the right to personal data privacy and freedom of expression in the digital space, as well as the challenges related to their protection. Special attention is paid to the impact of the Internet and social media on the realization of human rights, the need to ensure information security, and the responsibility of the state and society. The findings highlight the importance of improving mechanisms for the protection of human rights in the digital age.

Keywords human rights, digital technologies, personal data privacy, freedom of expression, information security, digital space.

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы обеспечения прав человека в условиях стремительного развития цифровых технологий. В частности, рассматривается значение права на неприкосновенность персональных данных и свободу слова в цифровом пространстве, а также проблемы, связанные с их защитой. Особое внимание уделяется влиянию интернета и социальных сетей на реализацию прав человека, необходимости обеспечения информационной безопасности и ответственности государства и общества. Результаты исследования показывают важность совершенствования механизмов защиты прав человека в цифровую эпоху.

Ключевые слова: *права человека, цифровые технологии, неприкосновенность персональных данных, свобода слова, информационная безопасность, цифровое пространство*

Kirish Inson huquq va erkinliklarini ta'minlash har qanday demokratik va huquqiy davlatning asosiy vazifalaridan biridir. O'zbekiston Respublikasida inson huquqlari oliy qadriyat sifatida e'tirof etilib, bu tamoyil mamlakat Konstitutsiyasida mustahkamlab qo'yilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni va qadr-qimmati eng oliy ijtimoiy qadriyat ekanligi belgilangan. Konstitutsiyaviy normalarga muvofiq, har bir shaxsning shaxsiy hayoti daxlsizligi, yozishmalari va shaxsga doir ma'lumotlari sir saqlanishi kafolatlanadi. Shu bilan birga, so'z erkinligi, fikr bildirish va axborot olish huquqi ham Konstitutsiyada mustahkamlangan asosiy huquqlardan biri hisoblanadi. Mazkur huquqlarni amalga oshirishda ularni qonuniy cheklash faqatgina jamiyat xavfsizligi, davlat manfaatlari va boshqa shaxslarning huquqlarini himoya qilish maqsadida amalga oshirilishi mumkin. Raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan hozirgi sharoitda Konstitutsiyada belgilangan ushbu huquqlarning amalda ta'minlanishi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Fuqarolik, ma'muriy va jinoyat kodekslarida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash hamda noqonuniy axborot tarqatish uchun javobgarlik masalalari belgilab qo'yilgan. Shu bois, raqamli makonda inson huquqlarini himoya qilish masalalarini Konstitutsiya va amaldagi qonunchilik asosida tahlil qilish bugungi kunda dolzarb hisoblanadi. Mazkur maqolada raqamli davr sharoitida shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi va so'z erkinligini ta'minlashning huquqiy asoslari, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Asosiy qism Inson huquqlarining konstitutsiyaviy-huquqiy mohiyati Inson huquqlari huquqiy davlatning poydevorini tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi inson huquqlarini bevosita amal qiluvchi normalar sifatida belgilab, davlat hokimiyati organlari faoliyatining asosiy mezonini etib belgilaydi. Bu holat inson huquqlarini faqat deklarativ tushuncha emas, balki real himoya mexanizmlariga ega bo'lgan huquqiy institut sifatida qarashni talab etadi. Konstitutsiyada belgilangan huquqlar tizimi shaxsning jamiyat va davlat bilan munosabatlarida huquqiy muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, shaxsiy erkinliklar va axborot bilan bog'liq huquqlar bugungi kunda alohida ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli munosabatlar va shaxsiy hayot daxlsizligi Raqamli texnologiyalar rivoji natijasida fuqarolar o'rtasidagi ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy munosabatlar tobora elektron shaklga o'tayotganini kuzatish mumkin. Elektron hujjatlar, onlayn xizmatlar va raqamli identifikatsiya tizimlari shaxsga oid ma'lumotlar hajmini keskin oshirdi. Fuqarolik va ma'muriy qonunchilikda shaxsiy hayot daxlsizligi, shaxsga doir ma'lumotlarni qonunga xilof ravishda yig'ish, saqlash va tarqatish taqiqlanadi. Ushbu normalar insonning shaxsiy hududini himoya qilishga qaratilgan bo'lib, raqamli munosabatlarda huquqiy xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli makonda shaxsiy ma'lumotlardan foydalanish mas'uliyati faqat davlat organlari zimmasida

emas, balki xususiy platformalar va foydalanuvchilarning o'ziga ham yuklanadi. So'z erkinligi va huquqiy mas'uliyat uyg'unligi So'z erkinligi Konstitutsiyada kafolatlangan asosiy siyosiy huquqlardan biri bo'lib, u shaxsning jamiyat hayotida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Raqamli muhit ushbu huquqni amalga oshirish imkoniyatlarini kengaytirgan bo'lsa-da, uni suiiste'mol qilish xavfini ham kuchaytirdi. Amaldagi jinoyat va ma'muriy qonunchilikda: sha'n va qadr-qimmatni kamsitish, yolg'on axborot tarqatish, adovat va zo'ravonlikka da'vat uchun javobgarlik belgilangan. Bu holat so'z erkinligi mutlaq emasligini, u boshqa shaxslarning huquqlari va jamiyat manfaatlari bilan chegaralanishini ko'rsatadi. Demak, so'z erkinligi huquqiy mas'uliyat bilan uzviy bog'liq holda amalga oshirilishi lozim. Huquqiy ong va raqamli madaniyatning ahamiyati Inson huquqlarini ta'minlash faqat qonunlar mavjudligi bilangina cheklanmaydi. Fuqarolarning huquqiy ongi va raqamli madaniyati ushbu huquqlarning real hayotda amalga oshishida muhim omil hisoblanadi. Huquqiy ong: shaxsning o'z huquqlarini bilishi, ularni himoya qila olishi, boshqalarning huquqlarini hurmat qilishi orqali namoyon bo'ladi. Raqamli madaniyat esa axborotdan mas'uliyatli foydalanish, huquqiy normalarga rioya qilish va virtual makonda axloqiy me'yorlarga amal qilishni anglatadi.

Xulosa Raqamli davr sharoitida inson huquqlarini himoya qilish dolzarb masala hisoblanadi. Konstitutsiya va amaldagi kodekslar shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi va so'z erkinligini kafolatlaydi, biroq ularni raqamli muhitda amalga oshirish bir qator muammolarni yuzaga chiqaradi. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, so'z erkinligi bilan huquqiy mas'uliyatni uyg'unlashtirish, hamda fuqarolarning huquqiy ongini va raqamli madaniyatini oshirish bugungi kunda asosiy vazifalardan hisoblanadi. Shu bilan birga, davlat va jamiyat birgalikda faoliyat yuritishi orqali inson huquqlarini ta'minlash va raqamli xavfsizlikni mustahkamlash imkoniga ega.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: “Adolat”, 2023.
O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksi. – T.: “Huquq”, 2022.
O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi. – T.: “Huquqiy Axborot”, 2022.
O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy Javobgarlik Kodeksi. – T.: “O'zbekiston Qonun”, 2021.
2. Rahmonov Sh., “Inson huquqlari va ularni himoya qilishning huquqiy asoslari”, T.: “Ilmiy nashr”, 2020.
3. Karimov N., “Raqamli davr va shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi”, T.: “Axborot xavfsizligi jurnal”, 2021. United Nations, Universal Declaration of Human Rights, 1948.
4. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA'SIRIDA SODIR BO'LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYLAHUV SHAKLLARI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(2), 52-58.

5. Nomozov Xurshid Shavkat o'g'li. "YOSHLARNING IJTIMOYILASHUVIDA INTERNET TARMOQLARINING O'RNI." Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari 5.2 (2025): 27-31.
6. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA'SIRIDA SODIR BO'LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYILASHUV SHAKLLARI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(2), 52-58.
7. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O'G'LI. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR 1.2 (2024): 48-51.
8. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O'G'LI "AXBOROT XURUJINING O'SMIRLAR HAYOTIGA TA'SIRI." QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI (2023): 1285-1287.
9. Nomozov, Xurshid. "JAMIYAT IJTIMOYILASHUVIDA INSTITUTLARI O'RNI VA INTERNET-MAKONNING UNDAGI O'RNI." ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION 1.2 (2024): 83-88.
10. Nomozov, Xurshid. "OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING IJTIMOY FUNKSIYASI." TAMADDUN NURI JURNALI 1.64 (2025): 253-255.
11. Номозов, Х. "ИНТЕРНЕТ-МАКОН ТАЪСИРИДА СОДИР БЎЛАЁТГАН НЕГАТИВ ИЖТИМОЙЛАШУВ ШАКЛЛАРИ." Философия и право 26.3 (2023): 232-235.
12. Nomozov, Xurshid. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." Farg'ona davlat universiteti,(3) (2023): 67-67.
13. Nomozov Xurshid. "AXBOROT XURUJI VA OGOHLIK TUSHUNCHASI MAZMUN-MOHIYATI." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.
14. Nomozov Xurshid. "AXBOROT JAMIYATI: SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI;(FALSAFIY TAHLIL QILISH)." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.
15. Ruziboev Dilshod A'Zam. "TOURISM POWER OF UZBEKISTAN." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.5 (2021): 215-222.
16. Ro'ziboyev, Dilshod. "QASHQADARYO VOHASIDA QORAKO 'LCHILIKKA BO'LGAN E'TIBOR." TAMADDUN NURI JURNALI 9.60 (2024).
17. Ro'Ziboyev, Dilshod A'Zam O. "QASHQADARYO VILOYATIDA CHORVACHILIKNING IQTISODIY HAYOTDAGI O'RNI VA SOVET HOKIMIYATINING CHORVA OZUQASI SIYOSATI." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2.11 (2022): 1008-1016.
18. Рўзібоев, Дилшод Абзам Ўғли. "XX АСРНИНГ БИРИНЧИ ЯРМИГАЧА БЎЛГАН ДАВРДА ЎЗБЕКИСТОНДА ЧОРВАЧИЛИКНИНГ АҲВОЛИ." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2.3 (2022): 943-952.

19. Ruziboev Dilshod A'Zam. "TOURISM POWER OF UZBEKISTAN." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.5 (2021): 215-222.
20. Niyazov Sobirjon. "EKOESTETIK TAFAKKURNING GNOSEOLOGIK JIHATI VA PRAKSIOLOGIK QIYMATI." SHOKH LIBRARY (2025).
21. Niyazov Sobirjon. "EKOESTETIK TAFAKKURNING NAZARIY JIHATLARI VA PRAKSIOLOGIK AHAMIYATI." TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 1.5 (2025): 140-146.
22. Ниёзов, С. С. "Перспективы развития экотуризма в Узбекистане." Актуальные вопросы гуманитарных наук: теория, методика, практика. 2022.
23. Максадова, Мехринисо Сайхановна. "ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА." Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов 5 (2018): 43-44.
24. Sayxonovna, Maksadova Mekhriniso. "PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL TRAINING." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071 11.04 (2022): 15-20.
25. Sayxonovna, M. M. (2022). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL TRAINING. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071, 11(04), 15-20.
26. Maksadova, Mehriniso. "INTEGRATION OF YOUNG TEACHERS INTO THE PROFESSIONAL ENVIRONMENT." International Journal of Artificial Intelligence 1.2 (2025): 1117-1121.
27. Максадова, Мехринисо Сайхановна. "ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ." Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов 3 (2015): 105-108.
28. O'G'LI, ABDULLAYEV XURSHID MUXTOR, and KENJAYEV ZARMAMAT. "AXBOROTNING JAMIYATDAGI O'RNI." Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari 5.2 (2025): 32-34.
29. Kenjaev, Zarmamat. "POLITICAL CULTURE: THE BASIS OF STATE STABILITY AND WELL-BEING OF CITIZENS." НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ: СОХРАНЯЯ ПРОШЛОЕ, СОЗДАЁМ БУДУЩЕЕ. 2021.
30. Kenjaev, Zarmamat Tuymurodovich. "The issue of the formation the political culture of young people in the context of pluralism." ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11.5 (2021): 822-825.
31. Kenjaev, Z. T. (2021). The issue of the formation the political culture of young people in the context of pluralism. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 822-825.

32. Nurillayevich, Omonov Bahodir. "GLOBALLASHUV SHAROITIDA MA'NAVIY-MAFKURAVIY TAHDIDLARNING KUCHAYISHI VA UNGA QARSHI IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH ZARURIYATI." Conferences. Vol. 1. No. 3. 2025.

33. Nurillaevich, Omonov Bakhodir. "MANIFESTATIONS OF THE ANCIENT ECOLOGICAL WORLDVIEW." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 6. 2025.

34. Омонов, Баходир Нуриллаевич. "ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ." International Journal American Journal of Modern World Sciences 2.11 (2025): 61-73.

35. OMONOV, Baxodir. "ETNIK NIZOLARNING MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI GEOSIYOSIY MUNOSABATLARIGA TA'SIRI." «ACTA NUUZ» 1.1.1 (2025): 164-166.